

MOD EN DISABLIST MUSIKTEORI

Introduktion til en ny strømning

I denne artikel vil jeg introducere og diskutere en relativt ny og endnu ikke fuldt etableret strømning inden for amerikansk musikteori, kaldet *disablist music theory*. Denne retning fremfører en grundlæggende kritik af normalitetsdiskurser og ableistiske metaforer i musikanalysens tekniske og ofte kliniske sprog. Selvom retningen kan spores tilbage til årtusindeskiftet,¹ er det først for nyligt, den har fået et navn. Musikteoretikeren Joseph Straus – der står som den centrale tænkere i strømningen, og som vil blive flittigt refereret her – holdt i 2020 en *plenary talk* ved den årlige konference i det amerikanske *Society for Music Theory*, hvor han programmatisk navngav retningen *disablist music theory* (siden udgivet i Straus, "Music Theory's").

1 Her tænkes især på udgivelsen *Sounding Off: Theorizing Disability in Music* (Lerner og Straus), som signalerede den første vending mod *disability* som kritisk fortolkningsramme inden for musikteori og musikanalyse. Det bør understreges, at musikvidenskab (eller på engelsk, *musicology*) har bredere berøringsflader med *disability studies* – samt det gryende *Mad studies* (Holmes, "Billie Eilish") – som jeg dog ikke vil gå ind i her. I nærværende artikel fokuserer jeg udelukkende på feltet *music theory*, der i USA er institutionaliseret som et eget forskningsfelt ved siden af *musicology* og *ethnomusicology*.

Begrebet er altså meget nyt, og det kan diskuteres, hvad det dækker over. Formålet med artiklen er derfor todelt: Dels vil jeg argumentere for, at *disablist* musikteori demonstrerer, hvordan begreber om neurodiversitet kan informere analysestrategier, selv når genstandsfeltet er en kunstart som instrumental musik, der ikke på direkte, nominal vis – men måske på mere abstrakt vis – repræsenterer neurodiversitet og *disability*; dels vil jeg forsøge at få samling på dette helt nye begreb i amerikansk musikteori og diskutere dets potentiale.

I artiklen diskuterer jeg *disablist* musikteori med udgangspunkt i dens kritik af to indflydelsesrige og paradigmeskabende musikteorier, *schenkeranalyse* og *funktionsanalyse*. *Disablist* musikteori påpeger, at paradigernes musikvidenskabelige sprog er præget af ableistiske metaforer og en normativ praksis, hvor det bliver analytikerens opgave at skrælle "afvigelse" i et værk væk for derved at påvise den underliggende "sunde" struktur. Efter en diskussion af denne grundlæggende normkritik vender jeg mig mod de alternativer, som *disablist* musikteori tilbyder og identificerer tre hovedspor i feltet. Med et eksempel fra den danske neurodivergente komponist Rued Langgaard udfoldes det, hvordan begreber om neurodiversitet kan bruges som høre- og læsestrategi i musikanalyse.

Et par terminologiske afklaringer er indledningsvist nødvendige. Den strømning i amerikansk musikteori, jeg skriver om, kalder sig *disablist music theory*. Det er ikke nemt at finde en dansk oversættelse af denne term, og ligesom andre danske forfattere har jeg derfor valgt at bevare termer som *disablist* og *disability* (se f.eks. Kornerup og Hesthaven 106). Fordanskninger af *ableist* og *ableism* til henholdsvis "ableistisk" og "ableisme" – om systematisk diskrimination af kropsligt eller neurologisk divergente mennesker – synes dog efterhånden at være mere udbredt og vil derfor blive benyttet (se f.eks. Falster).

Et andet terminologisk spørgsmål angår forholdet mellem begreberne *disability* og *neurodiversitet*, herunder deres ligheder, forskelle og beslægtede begreber. Der er på den ene side et åbenlyst overlap mellem de to begrebsfelter. Begge udtrykker en forståelse af kropslig og mental variation som grundlæggende menneskelige vilkår, og begge betoner, at betegnelser som "handicappet" eller "afvigende" bør forstås som kulturelle stigmaer

snarere end som rent medicinske diagnoser; dette udfoldes yderligere i løbet af artiklen. På den anden side er der også forskelle. Neurodiversitet henviser specifikt til mentale variationer, mens *disability* oftere (men ikke udelukkende) anvendes om fysiske funktionsnedsættelser. I denne artikel anvendes *disability* imidlertid i en bred betydning, der omfatter både mentale og kropslige forskelle, da begge dele er centrale i *disablist* musikteori.

TO NORMATIVE MUSIKTEORIER – OG EN DISABLIST KRITIK

Ordet musikteori henviser som regel til studiet af rent intramusikalske forhold som toner, rytmer, harmonik med mere (Berry og Solkema). Musikteori og såkaldt teoribaseret musikanalyse er derfor ofte præget af et teknisk-videnskabeligt sprog, der gør det muligt at tale om musik som strukturer uden nominel, ekstramusikalsk repræsentation. I den amerikanske, institutionaliserede musikteori har schenkerteori stået som den absolut mest dominerende tilgang til studiet af sådanne strukturer. Schenkerteori er derfor et hovedeksempel i Straus' kritik, der danner grundlag for hans lancering af *disablist* musikteori. Det videnskabelige, teoretiske sprog, som schenkerteorien tilbyder, er nemlig ikke *egentlig* tomt for ekstramusikalsk repræsentation, påpeger Straus. Derimod er det gennemsyret af ableistiske metaforer, der giver indhold til de strukturelle abstraktioner ("Music Theory's"; *Extraordinary Measures* 106ff; *Broken Beauty* 164ff).

Schenkeranalysen baserer sig på Heinrich Schenkers (1868-1935) idé om, at der bag ethvert stykke dur/mol-tonal musik findes en *Ursatz*, som i sig selv er vokset frem af den naturgivne durtreklang ("naturgiven" fordi durtreklangen tre toner findes i den overtonerække, som klinger med, når man slår en tone an).² Den geniale komponist er ifølge Schenker i stand til at *udkomponere* denne *Ursatz*, det vil sige forlænge og forsire dens ele-

2 Schenkers hovedværk er *Der freie Satz*, eller på engelsk, *Free Composition*. Som jeg har kritiseret andetsteds, er skandinavisk musikvidenskab præget af en overfladisk behandling – typisk en affejning – af schenkerteori (Kirkegaard, "Schenker (not in Scandinavia)"). Den meget korte skitsering i nærværende artikel bør derfor ikke ses som udtømmende.

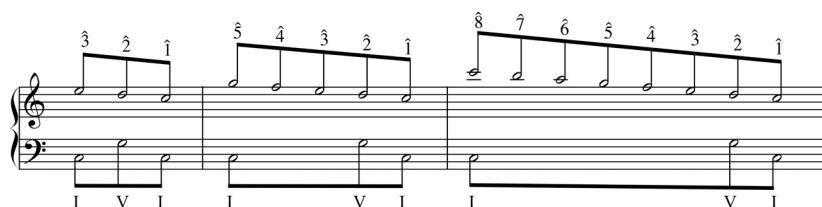

Fig. 1. De tre variationer af Ursatz'en – en abstrakt faldende melodilinje harmoniseret med akkorder (kaldet Stufen) på første, femte og første trin.

menter, indtil det færdige musikværk opstår. Den analytiske proces går modsat: fra det færdige værk, kaldet *forgrunden*, mod *baggrunden* – med Ursatz'en som den dybeste baggrund – og det er typisk imellem disse to lag, i *mellemgrunden*, at analytikeren lægger sine kræfter.

I schenkeranalytisk praksis kan man altså reducere en flere minutter lang symfoni eller en ganske kort lied til en Ursatz (se Fig. 1). Det bliver analytikerens opgave at skrælle forskellige lag af musikken, indtil man når ind til dens "kerne". Den musikalske "krop" normaliseres, så afvigelse forstås i relation til en underliggende prototype.

Det er netop dette, som *disablist* musikteori kritiserer. Som Joseph Straus argumenterer for, så er al sprog om musik "altid og uundgåeligt metaforisk" (*Extraordinary Measures* 106), og en gennemgående metafor i schenkeranalysen er netop forståelsen af det musikalske værk som en krop eller et sind. Eksempelvis skriver Heinrich Schenker selv om værket som en krop, forbundet via nervebaner til den styrende hjerne (altså Ursatz'en):

Der findes intet punkt på dette legemes ydre, i de brede kurver og linjer, som ikke levende kan spores tilbage til kernen af frøet: Ligesom neurale baner udspringer fra hjernen og animerer kroppen, bevæger den, således leder også nervefibre fra denne oprindelige plan [dvs. Ursatz'en] – altså fra en hjerne – ind i hver eneste sekstendedelsnode.³ ("Bach's Little Prelude" 175)

3 Alle oversættelser er foretaget af forfatteren.

Det dårlige værk bliver i Schenkers opfattelse således også et forkrøblet værk, som ikke har fuld kontrol over lemmerne. Et andet sted skriver Schenker videre:

Det burde for længst have været indlysende, at det samme princip gælder både for en musikalsk organisme og for den menneskelige krop: Den vokser indefra og ud. [...] Hænder, ben og ører på den menneskelige krop begynder ikke først at vokse efter fødslen; de er til stede ved fødslen. På samme måde kan en kropsdel i en komposition, som ikke på en eller anden måde blev født sammen med mellemgrunden og baggrunden, ikke vokse til at blive en diminution. (*Free Composition* 6)

Delelementer i en komposition, der ikke kan tilbageføres som funktionelt tilknyttet *Ursatz*'en (som en *diminution* af denne), er ifølge Schenker en art uønskede gevækster. Ligeledes kan de ifølge Schenker være symptomer på et åndeligt handicap hos komponisten: "Med begrænset åndeligt syn er komposition ikke mere mulig end tale. Begge dele kan ganske vist godt foretages med et sådant handicap, men resultaterne vil afsløre det" (160).

Den angloamerikanske schenkerteori er på mange, afgørende punkter forskellig fra Schenkers egne skrifter, men som Straus har peget på, er den "amerikaniserede" schenkerteori om muligt endnu mere strømlinet og klinisk, og "normalisering" er endda en brugt og anerkendt term for en del af analyseprocessen (*Broken Beauty* 165; Rothstein, "The Americanization"; "Rhythmic").

I Danmark og i det meste af Kontinentaleuropa har schenkeranalyse dog haft særdeles begrænset indflydelse (Kirkegaard, "Schenker (not) in Scandinavia"). Her er det den såkaldte funktionsteori, udviklet af Hugo Riemann (1849-1919) og videreudviklet i forskellige nationale traditioner, der har vundet en hegemonisk status (Keym). Selvom funktionsteorien på afgørende områder er anderledes end schenkerteorien, deler de to en reduktiv tilgang til det samme repertoire af tonal musik (Kirkegaard, *Analytical Practices*). Hvor schenkerteorien arbejder ud fra præmissen om at al tonal musik er genereret fra den naturgivne *Ursatz*, påstår funktionsteorien, at al harmonik i tonal musik repræsenterer de tre *funktioner* tonika, subdominant og dominant – tre abstrakte, arketyperiske kategorier, som akkorder på forskellig vis inkarnerer. Hvordan man forstår dette begreb *funktion* er

der ikke enighed om, og der er derfor en omsiggribende sekundærlitteratur om netop dette (se Kirkegaard, *Analytical Practices* 46ff). Men som Svend Hvidtfelt Nielsen har peget på, kan de tre funktioner overordnet betragtes som refererende til de tre hegelianske begreber *tese*, *antitese* og *syntese* forstået som "logiske funktioner" i den menneskelige erkendelsesevne (Hvidtfelt Nielsen 1, 225ff). Med andre ord er funktionsteorien (blandt andet) en teori om, hvordan man kan (eller bør) høre harmoniske progressioner som abstrakt-logiske, sammenhængende forløb. Det indebærer også, at musik, som sprænger disse rammer, er ulogisk, uforståelig og irrationel ifølge Riemann. Som musikteoretikeren Alexander Rehding skriver, så var et af Riemanns væsentlige projekter at argumentere imod den del af sin samtids musik, som han opfattede som ulogisk og formløs – altså den musik, som sprængte rammerne for det musikalsk forståelige. En sådan musik var for Riemann slet ikke levedygtig (Rehding 109-110).

Selvom Riemanns eget metaforiske sprog ikke er lige så påfaldende kropsligt-ableistisk som Schenkers, så handler Riemanns teori alligevel i høj grad om at definere den modernistiske musik (samtidig, i andre af hans skrifter, ikke-vestlig, "primitiv" musik) som den irrationelle, ulogiske *anden* – ja, som intet mindre end degeneration og vanvid (Riemann; Rehding; Gentry). Eftertidens funktionsteoretiske analysetraditioner har naturligvis ikke uden videre overtaget Riemanns skarpe dikotomier. Men i grænselandet mellem de to slags musik, f.eks. i den harmonisk komplekse senromantiske musik, ses fortsat ihærdige forsøg på at forstå mangfoldige harmoniske fænomener som afarter af de tre hovedfunktioner (se f.eks. Harper-Scott og Chandler). Med *disablist music theory* i baghovedet kan man sige, at sådanne analyser viser musikteoriens "terapeutiske imperativ" (Straus, "Music Theory's") ved at rationalisere selv de mest usædvanlige akkordprogressioner, så de kan forstås gennem en underliggende logisk norm.

DISABLIST MUSIKTEORI: EN DEFINITION OG TRE HOVEDSPOR

Disablist musikteori kritiserer denne kliniske diskurs, hvor musikanalytiske normer spejler forestillinger om kropslig og mental normalitet. Denne kritik er på sin side forankret i det bredere *disability studies* eller

cultural disability studies. Her forstås *disability* som en kulturel størrelse på linje med for eksempel køn, race, etnicitet med mere. Kropslig diversitet og neurodiversitet blandt mennesker, herunder forskellige former for funktionsnedsættelse, er konkrete og virkelige, men epitetet *disabled* er først og fremmest et kulturelt stigma, lyder et hovedargument. Tobin Siebers, en hovedfigur i *disability studies*, sætter denne kulturelle forståelse af *disability* overfor den "medicinske" forståelse. I sidstnævnte er *disability* "en defekt, der skal helbredes eller elimineres, hvis personen skal opnå fuld kapacitet som menneske" (*Disability Theory* 3). I *disability studies*, derimod, er *disability* "ikke en biologisk eller naturlig egenskab, men en elastisk social kategori, som både er underlagt social kontrol og er i stand til at fremkalde social forandring" (4). Rosemarie Garland-Thompson, en anden central forsker i *disability studies*, forklarer dette kulturelle stigma således:

Selvom kategorier som etnicitet, race og køn er baseret på fælles træk, der resulterer i dannelsen af fællesskaber, betragter *disabled* mennesker sjældent sig selv som en gruppe. Der findes kun lidt somatisk fællesskab blandt mennesker med forskellige former for *disability*, fordi behov og situationer er så forskellige. En blind person, en epileptiker, en paraplegiker, en døv person og en person med amputering har for eksempel ingen fælles kulturarv, traditionelle aktiviteter eller en fælles fysisk erfaring. Kun den delte oplevelse af stigmatisering skaber fællesskab. (*Extraordinary* 15)

Tobin Siebers skriver, at *disability studies* følger den kropslige vending, idet kroppen gøres til repræsentationens kausale agent og ikke bare et sprogligt objekt: "Disabled kroppe giver et særligt stærkt eksempel på *embodiment* som mimesis, fordi de modstår standardidéer om kroppen og skubber tilbage, når de konfronteres med sprog, der forsøger at misrepræsentere deres realitet" (*Disability Theory* 2). Det er præcis denne indvending, der kan ses som katalysatoren for teoridannelsen i *disablist* musikteori. Der findes musik og fænomener i musik – selv i dur/mol-tonal musik – som ikke lader sig indpasse i standardiserede fortællinger om den musikalske organisme (værket), og som "skubber tilbage", når det kliniske musikanalytiske sprog benægter deres realitet og forsøger at behandle dem. Dette kommer efter min mening til udtryk i tre hovedspor i *disablist* musikteori.

Det første hovedspor har en historiografisk dimension og handler om at teoretisere modernistisk musik som en særlig *disablist* æstetik. Med afsæt

i Tobin Siebers' tanke om modernismen som en *disability aesthetics* skriver Joseph Straus, at modernistisk musik grundlæggende er "optaget af kroppe og sind, der afviger fra normative standarder for udseende og funktion" (*Broken Beauty* ix). Ligesom modernismens malerkunst var optaget af forvrængede og misdannede kroppe, blev musikken optaget af fragmentation, stilstand, konflikt og radikalitet. Straus argumenterer for, at selve kernen i modernistisk musik er at søge skønheden i det ukomplette, irrationelle og splintrede – al det, som i tonal musikteori bliver opfattet som problematisk. På den måde bliver *disability* og neurodivergens set som det, der overhovedet muliggør musikalsk modernisme ("Musical" 125; se også McDonagh).

På denne baggrund diskuterer Straus blandt andet seriel musik som en autistisk æstetik. Argumentet bygger på en analogi: Både seriel musik og autister beskrives ofte som ikke-kommunikative og svære at forstå, som indesluttede og alene, som hyperrationelle og "emotionelt eller ekspressivt defekte" (*Broken Beauty* 127). Straus' forslag er faktisk at acceptere analogien mellem autisme og serialisme, men at bruge denne analogi som konstruktiv læseramme, ikke som patologisering (se også Straus, "Autism as Culture"). Dette åbner for helt nye læsninger af modernistiske værker, som forkaster tonal logik til fordel for en værkintern, singulær og indesluttet logik. Et eksempel er Schönbergs *Klavierstücke*, op. 23, nr. 3, som kan synes uigennemtrængelig og ikke-kommunikativ i en første gennemlytning, men som er spækket med interne, selvrefererende strukturer og relationer. I *Broken Beauty* læser Straus værket som repræsenterende en autistisk, indesluttet logik og følger op med en række lignende analyser af Anton Webern, Igor Stravinsky, Milton Babbitt og Ruth Crawford Seeger med flere. Det forbliver dog et åbent spørgsmål, om det er uproblematisk – og måske endda stereotypiserende – at omtale musik af neurotypiske komponister som udtryk for en neurodivergent æstetik, blot fordi musikken er seriel eller er præget af værkinterne logikker. Denne og andre uafklarede dele af *disablist* musikteori diskuterer jeg i slutningen af artiklen.

Det andet hovedspor i *disablist* musikteori er ikke forankret i en bestemt musikhistorisk periode. Her spørges mere generelt, hvordan musikværker har repræsenteret *disability* igennem historien. Eller rettere: Der spørges på den ene side, hvordan analytisk musikteori har hørt og læst

værker som narrativer om *disability* – læsninger, som er muliggjort af musikteoriens ableistiske metaforer – og på den anden side, hvordan sådanne læsninger af musikværker selv har været med til at forme kulturelle fortællinger om *disability* og neurodiversitet (Straus, *Extraordinary*; Howe; Binder; Krebs). På denne måde undersøges det, hvordan instrumental musik og musikteori bidrager til den sociale marginalisering af neurodivergente og kropsligt divergente personer.

En række standardfortællinger om *disability* går igen i vestlig musik, mener Straus: Én handler om, at *disability* er en art funktionsnedsættelse, som må *overvindes*. Et klassisk eksempel på denne standardfortælling er Beethovens *Eroica*-symfoni. Allerede i takt 7 af første sats forstyrrer en fremmed tone, *cis*, det heroiske hovedtema i Es-dur. Dette "tonale problem" skaber spænding, men overkommes i reprisen, hvor temaet triumferer uden *cis*. Straus påpeger, at selv når vi fortæller om musikken i rent tekniske termer, fortæller vi et kulturelt narrativ om overvindelsen af *disability* – og der drages ikke sjældent paralleller til Beethovens egen heroiske kamp med døvhed, som typisk også indsættes i et overvindelsesnarrativ (Davis 9; Holmes, "Expert" 172-173; Wallace).

Som eksempel på et andet standardnarrativ peger Straus blandt andet på Edward T. Cones analyse af Franz Schuberts klaverværk *Moments musicaux* i As-dur, D. 780, nr. 6 (Cone). I takt 12 af dette værk findes tonen *e*, som burde blive opløst opad til tonen *f*; men dette sker ikke. Cone skriver, at det tonale problem er blevet ignoreret og undertrykt, hvilket skaber en række problemer. Snart manifesterer dette problematiske *e* sig som ny grundtone, og musikken veksler nu mellem As-dur og E-dur, to fjernt beslægtede tonearter: "Elementet er ikke blevet tæmmet; det bryder ud med endnu større kraft og afslører sig selv som grundlæggende skadeligt for dets omgivelser, som det fortsætter med at nedbryde" (Cone 240). Straus ser i Cones læsning et eksempel på en myte om *disability* som et uløseligt problem, der hævner sig, hvis det ignoreres ("Normalizing"; *Broken Beauty*). Straus bemærker også, at Cone selv læser værket som en allegori over Schuberts eget liv. Tonen *e* bliver en "last" (på engelsk *vice*), som efterlader varige spor på den musikalske krop (Cone 240) – en metafor, der udtalt, men tydeligt refererer til Schuberts seksualitet og den syfilis, der formentlig

gradvist invaliderede ham kropsligt og neurologisk indtil hans tidlige død (se også Hayden; Bevan; Sams).

Det tredje, mest teoretiske, og i princippet helt anakronistiske og ahistoriske hovedspor i *disablist* musikteori, er en reaktion på det andet: Her udforskes læsestrategier, der går imod de kulturelle narrativer om *disability*, og de appliceres på en hvilken som helst musik. Den moralske undertone hos f.eks. Cone forkastes, og ligeså gør hele grundidéen om, at det er musikanalysens opgave at "udbedre" eller "kurere" det deforme, det sære, det anderledes, det usammenhængende eller ulogiske: "I *disablist* musikteori er der ingen overvindelse af vanskeligheder; ingen løsning af problemer – *disablist* teori er antiterapeutisk", skriver Straus programmatisk ("Music Theory's" 341).

En af læsestrategierne går ud på at fremelske nye, disruptive høringer af hidtil oversete modnarrativer i musik. Joseph Straus analyserer for eksempel første sats af Mozarts klaversonate i A-dur, KV 331, som er ét af de mest gennemanalyserede værker overhovedet i musikteorilitteraturen. Årsagen til værkets popularitet i teorilitteraturen synes at være, at kompositionen tjener som mønstereksempel på adskillige musikteoretiske parametre: frasestruktur, melodi, harmonik, stemmeføring, metrik osv. Hvordan kan man dog lave en *disablist* læsning af et værk, der i så høj grad inkarnerer alle musikteoriens normer? Straus bemærker, at normaliserende musikanalytikere ville anskue tonerne *h* og *d* i takt 1 som nabotoner, der er underordnede den konsonerende tonika A-dur. De klinger sammen med orgelpunktet *e* og danner i sig selv en dissonerende harmoni *h-e-d* i et ganske kort øjeblik. Straus undersøger, hvad der sker, hvis man lader denne afvigelse være hovedfokus i sin analyse – og han opdager, at netop denne harmoni optræder igen og igen i forskellige omvendinger (Fig. 2).

Mest signifikant giver dette en helt ny forståelse af harmonien på første slag i takt 3, den ene akkord, som teoretikere ikke kan blive enige om en tolkning af (jf. f.eks. Hvidtfelt Nielsen 2: 825). Straus' *disablist* læsning muliggør en forståelse af harmonien som en inversion af *h* og *d* med det stillestående orgelpunkt *e* som spejlingsakse (se Fig. 3).

Straus' analyse går endnu videre end dette og finder, at *h-e-d*-harmonien også strukturerer andre dele og andre satser i værket, men bemærker

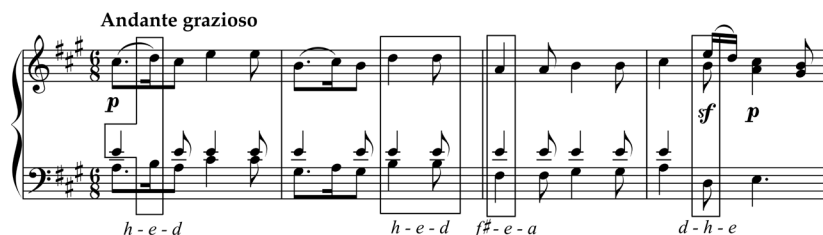

Fig. 2. Analyse af Mozarts klaversonate i A-dur, KV 331, 1. sats, t. 1-4. Uddrag og oversættelse af Straus ("Music Theory's" 344).

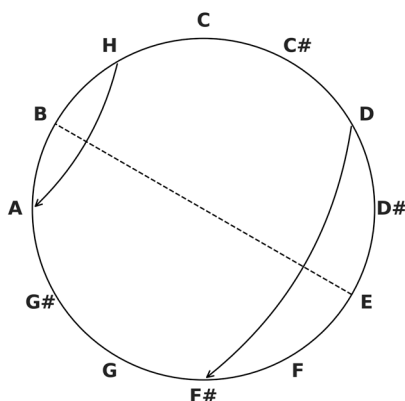

Fig. 3. Harmonien $f\#-e-a$ forklaret som en inversion af $h-e-d$ med e som spejlingsakse.

også, at analysen er "partiel, lokal, kontekstuel og historisk anakronistisk – og disse er alle kendetegn ved *disablist teori*" ("Music Theory's" 344).

At bruge *disability* eller *neurodiversitet* til at læse ikke-normative og partielle modfortællinger ind i musik, der ellers følger normative standarder, er altså én strategi. En anden er at bruge *disablist* musikteori til at fortolke værker, der mere åbenlyst bryder med normer. Det demonstrerer Straus i sin videoanalyse af Charles Valentin Alkans klaverværk "Fa" (Straus, "Alkan"). Straus hører værket som et radikalt musikalsk forsøg

på at gå imod normalitetens tyranni. Værket har fået sin titel "Fa", fordi tonen *f* spilles i klaverets mellemregister på hver eneste ottendedel i hele værket. Dette *f* clasher med sine omgivelser. I hovedtonearten a-mol ligger den en dissonerende halvtone over kvinten *e*. Tonearten skifter flere gange undervejs, og *f*'ets rolle ændres hele tiden, men forsvinder ikke. I et overvindelsesnarrativ ville man forvente, at *f*'et – det "tonale problem" – på et tidspunkt blev løst, for eksempel opløst til *e*. Dette gør Alkan imidlertid ikke; han lader det klinge helt til det sidste. Straus hører værket som en fejring af *disability* – som et tegn på, at de afvigende elementer får lov at være, som de er. Faktisk kan man sige, at *f*'et er værkets konstant, mens det er omgivelserne (omverdenen), der forstyrrer. På denne måde tilbyder *disablist* musikteori en ny læsenøgle, der kan synes særlig relevant med en komponist som Alkan, hvis oeuvre i høj grad er blevet forbundet med galskab og grotesk neuroticisme (Burstein; Waeber; Smith v; Eddie kap. 12).⁴

ET DANSK EKSEMPEL: RUED LANGGAARDS MUSIK SOM NEURODIVERGENT ÆSTETIK

Man kan spørge, om *disablist* musikteori har nogen potentiel signifikans i dansk musikvidenskab, herunder i studiet af danske komponister og deres musik. Et muligt svar kunne være at applicere tankegangen i studiet af en af Danmarks mest notorisk neurodivergente komponister, Rued Langgaard (1893-1952). I dansk musikhistoriografi står Langgaard som en sær outsider, hvis historie ofte fortælles som en "gal eller genial"-myte (Viinholt Nielsen, *Den ekstatiske outsider*). Nyere historieskrivning er gået endnu mere diagnostisk til værks: Den førende Langgaard-forsker, Bendt Viinholt Nielsen, skriver i sin nye biografi om komponisten, at Langgaard formentlig var autistisk og samtidig led af hormonforstyrrelsen hypogonadisme, "en forstyrrelse i den biologiske kønsudvikling, som skyldes et hormonalt svigt i hypofysen i hjernen" (Rued Langgaard 12). Diagnosen er kommet til udtryk fysisk såvel som psykisk: Langgaards stemme gik aldrig

4 Jacqueline Waeber skriver f.eks. om hans musik som "en grotesk deformation af enkelte detaljer gennem en paroksyttisk brug af gentagelser" (83).

i overgang, han havde langstrakte, "eunukoide" kropsproportioner" (13), og han skrev selv, at "Jeg har følt mit legeme som Abnormitet", samt at han følte en "Kønssprængning i to Stykker: to Mennesker: Kvinde og Mand i Een" (12). Queerteoretiske og *disablist* læsninger af Langgaards musik er, på trods af dette, ikke blevet foretaget endnu.

Blandt de utroligt mange af Langgaards værker, der inviterer til en *disablist* hørings kan man fremhæve klaverværket *Hél-Sfærernes Musik* (BVN 371).⁵ Langgaards manuskript til værket kan ses på Fig. 4. Værket består basalt set af tre dele: En kromatisk opadstigende akkordprogression åbner stykket; den afbrydes af et opbrudt staccatomotiv, som falder nedad i dissonante intervaller (tonerne *a* og *b* i forskellige registre); og slutteligt følger et dybt tremolo i bassen. De to sidste dele gentages. Når dette er spillet igennem, gentages det hele ifølge partituret "igen og igen", dvs. et ikke nærmere defineret antal gange. Tempobetegnelsen er "Efterhaanden vanvittigt tempo", og musikken går altså hurtigere og hurtigere. Dynamikbetegnelserne er hele vejen igennem enten *fff* (hvert *f* betyder *forte*, dvs. utroligt kraftigt), *ffff* eller endda *ffffz*, dvs. med ekstra og pludselig accent. Derudover har hver eneste tone i hele stykket *marcato* og skal altså spilles yderst kraftigt og markeret. Til sidst, når det hele er gentaget "igen og igen", slutter musikken på et gentaget dybt *dis*, som umiddelbart kan lyde som en afspændende tone, en ankomst ved det tonale centrum (første akkord er *es-mol*, og tonerne *es* og *dis* betegner den samme tangent på klaveret). Men noget tyder på, at komponistens intention ikke er at skabe harmoni og afspænding. Bendt Viinholt Nielsen bemærker, at Langgaard har tilføjet den skriftlige kommentar "NB" i manuskriptet ved det gentagne *dis*. Viinholt Nielsen læser dette *notabene* som et tegn på, at *dis* er en lille musikalsk kode, "et udtryk for negation som i *dis*-harmoni eller dissonans" ("Faksimiler" 38). Og pludselig bliver dette *dis* da også gennemskudt af en vild, dissonerende akkord, der fjerner al afspænding. Så slutter musikken.

Høres musikken med *disablist* ører bemærker man, at den indkapsler noget tilsyneladende ulogisk på den ene side og en streng logik på den

5 En moderne nodeedition kan tilgås i *Rued Langgaard Udgaven* (Langgaard, 156-157). Værket er indspillet af Berit Johansen Tange i 2004 (Johansen Tange).

Fig. 4. Rued Langgaards manuskript til Hel-Sfærernes Musik. Det Kongelige Bibliotek, Rued Langgaards Samling, RLS 85,20 (mu 7807.0462).

anden side. Musikken er ulogisk i Riemann'sk og Schenker'sk – dvs. normativ – forstand. Den kerer sig ikke om spænding og afspænding: Det hele er maksimalt kraftigt, og ingen dissonanser opløses. Der er heller ingen melodiske fraser eller genkendelig retorik i udtrykket. På den anden side følger den en egen indre logik: Musikken består af tre dele, der følger hinanden på samme måde hele tiden. Alt er lige markeret, og kontraster og ligheder synes at komme ud på et. Det hele spilles hurtigere og hurtigere og afsluttes til sidst – ikke med en afspænding men med en negation af den. Skal man forsøge at finde en slags ableistisk logik må man udøve en del vold på musikken og f.eks. ignorere værkets sidestilling af klaverets ekstreme registre. Normaliseres registret, kan man måske finde en logik i den kromatisk stigende og faldende linje (de tomme nodehoveder i Fig. 5).

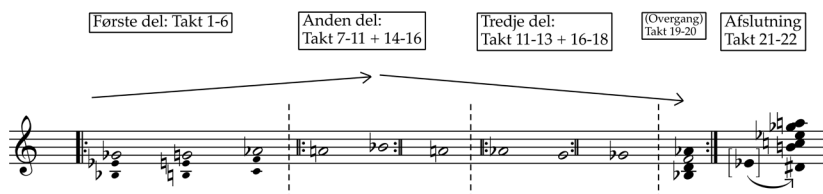

Fig. 5. Analyse af Langgaards *Hél-Sfærernes Musik*.

Men takt 19-20, som i en sådan læsning må fungere som en overgang til gentagelsen fra starten, er måske i virkeligheden det vigtigste af alt: *as-f-d-b* var nemlig et tilbagevendende motiv i Langgaards musikalske kryptografi. Med "kryptografi" sigtes der til et helt personligt, musikalsk kodesprog, der består af en lang række klanglige "symboler", som optræder igen og igen i Langgaards værker, og som derved opnår en særlig, associativ betydning (Viinholt Nielsen, "Faksimile" 38). Ifølge Viinholt Nielsen har motivet flere sammenvævede betydningslag, der kredser om det evige, det guddommelige og skæbnen ("Om kompositionerne" 37).

Værkets titel og tempobetegnelse inviterer til at opfatte musikken som en afbildning af dødsriget eller et monomant vanvid. Det kan også høres som en tonesættelse af neurodivergens – en musik præget af enshed, fiksering og, hvad Straus især fremhæver i sin karakteristik af en *autistisk* æstetik i musikken, "lokale netværk af private associationer" (Straus, "Autism as Culture" 468). Langgaards musikalske kryptografi er netop et eksempel på dette. Det samme er den afsluttende *bastone dis*, der jo ikke er hørbart forskellig fra *es*, men som altså ifølge manuskriptets "NB" er meget vigtig. *Disablist* musikteori tilbyder en kritisk analysestrategi, som giver plads til at opdage disse betydningslag, der i mere traditionel musikteori formentlig ville blive overset.

Hél-Sfærernes Musik er blot ét blandt flere værker i Langgaards oeuvre, der inviterer til ikke-normaliserende læsninger. Langgaard var erklæret antimodernist og blev både i samtid og eftertid ofte beskrevet som roman-tiker på et lidt for sent tidspunkt, men værker som *Hél-Sfærernes Musik*

(for slet ikke at tale om hans banebrydende orkesterværk med en lignende titel, *Sfærernes Musik*) peger på, at det langt fra er dækkende at kalde ham romantiker – hvad forskningen da efterhånden også har indset. Med en *disablist* læsning af hans kompositioner ser vi nogle af de umiskendeligt moderne elementer i hans radikale kompositionsvirksomhed – og vi møder muligvis musikalske repræsentationer af neurodiversitet, som fortjener at blive yderligere udforsket.

AFSLUTTENDE REFLEKSIONER

Disability studies har influeret musikvidenskaben på mangfoldige måder. Inden for netop musikteorien var det dog først for fem år siden, retningen fik et navn. Selvom selve navngivningen er en manifestering af flere års tendenser i forskningen, er *disablist* musikteori ny, uprøvet og langt fra udbredt, og Joseph Straus står indtil videre som dens primære tænk. Flere aspekter ved retningen savner derfor også et kritisk modsvar. For eksempel er den anakronistiske tilgang i tredje hovedspor åbenlyst problematisk – men åbner på den anden side op for generelle refleksioner om analytisk musikteori, der (for flere teoriers vedkommende, inklusiv funktions- og schenkerteorien) er anakronistiske, idet deres analysemetoder er konciperet efter den musik, de appliceres på. Ligeledes kan man indvende, at den iboende normkritik i *disablist* musikteori nok genererer nye måder at tænke om musik på, men dette betyder ikke, at det nødvendigvis er problematisk at undersøge stilistiske normer, som det gøres i schenkerteori og funktions-teori – blot er det vigtigt at være bevidst om disses metaforiske sprog samt deres begrænsede udsagnskraft om en meget lille del af musikhistoriens samlede repertoire.⁶

Man kunne have nok en indvending mod idéen om, at det modernistiske i musik nødvendigvis manifesterer sig som *disability* – herunder, som tidligere nævnt, om seriel musik virkelig kan siges at indkapsle en autistisk æstetik uafhængigt af en faktisk autisme eller anden neurodivergens hos

6 Som eksempel på en mere historisk informeret tilgang, der undersøger normer i såkaldt galant musik, kan man pege på *schema theory* (Gjerdingen).

komponisten. Følger man Tobin Siebers, der primært skriver om de visuelle kunstarter, vil svaret dog være, at kunstnerens egen identitet ikke er afgørende for, om kunsten kan læses ud fra en *disablist* ramme. Snarere handler det om at anskue *disability* som en "enestående ressource, opdaget af moderne kunst og derefter omfavnet af den som et af dens definerende kendetegn" (*Disability Aesthetics* 2-3). Selvom Straus argumenterer for, at det samme gør sig gældende i musikkens verden, så vil ikke alle musikhistorikere være enige i denne definition af musikalsk modernisme. Fra mit eget perspektiv tilbyder *disablist* musikteori blot én blandt flere andre relevante vinkler på, hvad den musikalske modernisme kan siges at være. Mange af disse vinkler er helt compatible med det normkritiske projekt i *disablist* musikteori, uden at de behøver bekende sig til en idé om netop *disability*. En beslægtet tilgang findes således i den gentænkning af musikalsk organicisme – tanken om det musikalske værk som en organisme – som i et posthumanistisk og økokritisk lys er forsøgt udviklet hos blandt andre Holly Watson ("Toward"; *Musical Vitalities*; se også Kirkegaard "'Uden indre Logik'").

Med opfordringen til en kritisk afprøvning in mente vil jeg alligevel mene, at *disablist* musikteori er relevant at arbejde videre med af to grunde. For det første eksemplificerer retningen, hvordan *disability* og neurodiversitetsbegreber kan informere kritiske analysestrategier, selv når man arbejder med en kunstart som instrumental musik, der ikke indeholder en åbenlys, nominal repræsentation af *disability* eller neurodiversitet. Forhåbentlig kan dette også tjene til inspiration uden for studiet af musik, hvor spørgsmålet om repræsentation af *disability* har været tilbagevendende (Garland-Thomson, "Disability"; Osteen; Jeffress). For det andet, og mere faginternt for musikvidenskaben, er retningen en særdeles forfriskende gentænkning af en musikteori, der i disse år er under heftig kritik for sin normaliserende, kønsdiskriminerende og *white racial frame* (Ewell, "Music Theory"; *On Music Theory*; Hisama; Lee; London; Yust). Sammen med normkritiske bevægelser inden for andre dele af faget lover *disablist* musikteori en større berøringsflade mellem kompositionsteknisk teori og mere kulturelig musikanalyse – og det er tiltrængt.

THOMAS HUSTED KIRKEGAARD (f. 1991), adjunkt på Institut for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet. Kirkegaard har skrevet ph.d. om vestlig musikanalyse (Aarhus Universitet, 2020) og har siden forsket i danske kvindelige komponister som postdoc på Nationalmuseet (2020-22). I denne forbindelse har han blandt andet udgivet biografien *Tekla Griebel Wandall* (Multivers, 2022), og han fungerer som hovedredaktør af serien *Danish Classical Music* (Edition-S), der udgiver kritisk-videnskabelige noder af kvindelige komponisters musik.

TOWARDS A DISABLIST MUSIC THEORY

Introducing a New Approach

This article explores how ideas of neurodiversity can offer critical strategies when analyzing instrumental music - that is, music without direct or nominal representation of neurodiversity. To this end, I introduce the strand of *disablist music theory*, a relatively new movement in American music theory that critiques normality discourses and the ableist metaphors embedded in the technical, often clinical language of music analysis. I exemplify this critique with reference to two influential music-analytical traditions, Schenkerian analysis and Riemannian function theory. I then outline the alternatives offered by disablist music theory, situating it within the broader field of disability studies and identifying three main strands: studies of modernist music as a disability aesthetics; studies of musical narratives of disability; and Joseph Straus' recent proposal of a radical, "disablist" analytical practice ("Music Theory's"). Finally, through an analysis of *Hél-Sfærernes Musik* by the Danish neurodivergent composer Rued Langgaard, I explore the potentials of disablist listening and analysis in a Danish context.

Ultimately, this article argues for neurodiversity's relevance in music analysis and seeks to introduce and discuss disablist music theory as an emerging concept in American music theory.

KEYWORDS

DA: musikanalyse; ableisme; neurodiversitet; autisme; disability studies
EN: music analysis; ableism; neurodiversity; autism; disability studies

LITTERATUR

- Berry, David Carson og Sherman Van Solkema. "Theory". *Grove Music Online*. 2014, <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.A2258426>, sidst tilgået 15-09-2025.
- Bevan, Peter Gilroy. "Adversity: Schubert's Illnesses and Their Background". *Schubert Studies*, redigeret af Brian Newbould, Ashgate, 1996, s. 244-266, DOI: 10.4324/9781315088389.
- Binder, Benjamin. "Disability, Self-Critique and Failure in Schubert's 'Der Doppelgänger'". *Rethinking Schubert*, redigeret af Lorraine Byrne Bodley og Julian Horton, Oxford University Press, 2019, s. 419-440, DOI: 10.1093/acprof:oso/9780190200107.003.0021.
- Burstein, Poundie L. "Les chansons des fous: On the Edge of Madness with Alkan". *Sounding Off: Theorizing Disability in Music*, redigeret af Neil Lerner og Joseph Straus, Routledge, 2006, s. 187-198, DOI: 10.4324/9780203961421-16.
- Cone, Edward T. "Schubert's Promissory Note: An Exercise in Musical Hermeneutics". *19th-Century Music*, vol. 5, no. 3, 1982, s. 233-241, DOI: 10.2307/746462.
- Davis, Lennard J. *Enforcing Normalcy: Disability, Deafness, and the Body*. Verso, 1995.
- Eddie, William Alexander. *Charles Valentin Alkan: His Life and His Music*. Routledge, 2007. DOI: 10.4324/9781315095837.
- Everett, Yayoi U. "From Exoticism to Interculturalism: Counterframing the East-West Binary". *Music Theory Spectrum*, vol. 43, no. 2, 2021, s. 330-338, DOI: 10.1093/mts/mtab001.
- Ewell, Philip. "Music Theory and the White Racial Frame". *Music Theory Online*, vol. 26, no. 2, 2020, DOI: 10.30535/mt0.26.2.4.
- Ewell, Philip. *On Music Theory, and Making Music More Welcoming for Everyone*. University of Michigan Press, 2023.
- Falster, Emil Søjberg. *Ableisme. Magt, menneskesyn og myten om den normale krop*. Samfundslitteratur, 2024.
- Garland-Thomson, Rosemarie. "Disability and Representation". *PMLA*, vol. 120, no. 2, 2005, s. 522-527, DOI: 10.1632/S0030812900167835.
- Garland-Thomson, Rosemarie. *Extraordinary Bodies: Figuring Physical Disability in American Culture and Literature*. Columbia University Press, 1997.
- Gentry, Jonathan. "Sound Biopolitics: Modernist Music and Degeneration in the Wilhelmine Empire". *New German Critique*, vol. 44, no. 2, 2017, s. 201-228, DOI: 10.1215/0094033X-3860261.
- Gjerdingen, Robert O. *Music in the Galant Style*. Oxford University Press, 2007.
- Harper-Scott, J.P.E. og Oliver Chandler. *Return to Riemann: Tonal Function in Chromatic Music*. Routledge, 2024.
- Hayden, Deborah. *Pox: Genius, Madness, and the Mysteries of Syphilis*. Basic Books, 2003.
- Hisama, Ellie. "Getting to Count". *Music Theory Spectrum*, vol. 43, no. 2, 2021, s. 349-363, doi: 10.1093/mts/mtaa033.
- Holmes, Jessica A. "Billie Eilish and the Feminist Aesthetics of Depression: White Femininity, Generation Z, and Whisper Singing". *Journal of the American Musicological Society*, vol 76, no. 3, 2023, s. 785-829, DOI: 10.1525/jams.2023.76.3.785.

- Holmes, Jessica A. "Expert Listening Beyond the Limits of Hearing". *Journal of the American Musicological Society*, vol. 70, no. 1, 2017, s. 171-220, DOI: 10.1525/jams.2017.70.1.171.
- Howe, Blake. "The Allure of Dissolution: Bodies, Forces, and Cyclicity in Schubert's Final Mayrhofer Settings". *Journal of the American Musicological Society*, vol. 62, no. 1, 2009, s. 271-322, DOI: 10.1525/jams.2009.62.2.271.
- Hvidtfelt Nielsen, Svend. *Dansk musikteori og dens ophav*. Multivers, 2024.
- Jeffress, Michael S., red. *Disability Representation in Film, TV, and Print Media*. Routledge, 2021.
- Johansen Tange, Berit. *Rued Langgaard: Piano Works*, Dacapo records, 2005. Spotify, <https://open.spotify.com/track/6aGcVJOJGAss6LSCrTHB1v?si=5c4bob10e6ec4020>
- Keym, Stefan, red. *Kreative Missverständnisse oder universale Musikprinzipien? Hugo Riemann und der internationale Wissenstransfer*. Georg Olms Verlag, 2024.
- Kirkegaard, Thomas Husted [Thomas Jul Kirkegaard-Larsen]. *Analytical Practices in Western Music Theory: A Comparison and Mediation of Schenkerian and Post-Riemannian Traditions*. Aarhus Universitet, 2020, ph.d.-afhandling.
- Kirkegaard, Thomas Husted. "Schenker (not) in Scandinavia". *Danish Musicology Online*, særnummer "European Music Analysis and the Politics of Identity", 2022, s. 18-45, https://www.danishmusicologyonline.dk/arkiv/arkiv_dmo/dmo_saernummer_2022/dmo_saernummer_2022_european_music_analysis_02.pdf
- Kirkegaard, Thomas Husted. "'Uden indre Logik': Organicisme, neo-Riemannian theory og Hilda Sehesteds sang". *Tidsskriftet SANG* vol. 4, 2023, s. 1-45, DOI: 10.7146/sang.v4i.140702.
- Kornerup, Ellen Flyvbjerg og Signe Flyvbjerg Hesthaven. "Spasticitet er en kropslig variation – en cripteoretisk analyse af danseforestillingerne SPLASTIC". *Peripeti*, vol. 15, no. 29-39, 2018, s. 106-117, DOI: 10.7146/peri.v15i29/30.109635.
- Krebs, Harald. "Extraordinary Measures: Disability and Metrical Conflict in Schubert's 'Der blinde Knabe'". *Perspectives on Contemporary Music Theory: Essays in Honor of Kevin Korsyn*, redigeret af Brian Parkhurst og Jeffrey Swinkin, Routledge, 2023, s. 27-51, DOI: 10.4324/9781003357797-4.
- Langgaard, Rued. "Hél-Sfærernes Musik". *Klaverstykker 1902-1951*, Rued Langgaard Udgaven, Samlede værker for klaver, bind 3, redigeret af Berit Johansen Tange, Ole Ugilt Jensen og Bendt Viinholt Nielsen, Edition Wilhelm Hansen, 2018, s. 156-157.
- Lee, Gavin S. K. *Queer Ear: Remaking Music Theory*. Oxford University Press, 2023.
- Lerner, Neil og Joseph Straus, red. *Sounding Off: Theorizing Disability in Music*. Routledge, 2006.
- London, Justin. "A Bevy of Biases: How Music Theory's Methodological Problems Hinder Diversity, Equity, and Inclusion". *Music Theory Online* vol. 28, no. 1, 2022, DOI: 10.30535/mto.28.1.4.
- McDonagh, Patrick. "Autism and Modernism: A Genealogical Exploration". *Autism and Representation*, redigeret af Mark Osteen, Routledge, 2007, s. 99-116, DOI: 10.4324/9780203935088-11.
- Osteen, Mark, red. *Autism and Representation*. Routledge, 2007.

- Rehding, Alexander. *Hugo Riemann and the Birth of Modern Musical Thought*. Cambridge University Press, 2003.
- Riemann, Hugo. "Degeneration and Regeneration in Music". *Selected Writings of Max Reger*, redigeret og oversat af Christopher Anderson, Routledge, 2006, s. 35-40.
- Rothstein, William. "The Americanization of Heinrich Schenker". *Schenker Studies*, redigeret af Hedi Siegel, Cambridge University Press, 1990, s. 193-203.
- Rothstein, William. "Rhythmic Displacement and Rhythmic Normalization". *Trends in Schenkerian Research*, redigeret af Allen Cadwallader, Schirmer, 1990, s. 87-114.
- Sams, Eric. "Schubert's Illness Re-Examined". *Musical Times*, vol. 121, 1980, s. 15-22.
- Schenker, Heinrich. "Bach's Little Prelude No. 3 in C Minor, BWV 999", oversat af Joseph Dubiel. *Der Tonwille: Pamphlets in Witness of the Immutable Laws of Music*, bind 1, redigeret af William Drabkin, Cambridge University Press, 2003, s. 175-176.
- Schenker, Heinrich. *Free Composition*, oversat og redigeret af Ernst Oster. Longman, 1979.
- Siebers, Tobin. *Disability Aesthetics*. University of Michigan Press, 2010.
- Siebers, Tobin. *Disability Theory*. University of Michigan Press, 2008.
- Smith, Ronald. *Alkan, Volume Two: The Music*. Kahn & Averill, 1987.
- Straus, Joseph N. "Alkan: Recueil de Chants, Op. 38b, No. 8 ("Fa"). Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=-iz1nfh9kNI>
- Straus, Joseph N. "Autism and Postwar Serialism as Neurodiverse Forms of Cultural Modernism". *The Oxford Handbook of Music and Disability Studies*, redigeret af Blake Howe, Stephanie Jensen-Moulton, Neil Lerner og Joseph Straus, Oxford University Press, 2015, s. 684-706, DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199331444.013.44.
- Straus, Joseph N. "Autism as Culture". *The Disability Studies Reader*, redigeret af Lennard J. Davis, Taylor & Francis Group, 2013, s. 460-484.
- Straus, Joseph N. *Broken Beauty: Musical Modernism and the Representation of Disability*. Oxford University Press, 2017.
- Straus, Joseph N. *Extraordinary Measures: Disability in Music*. Oxford University Press, 2011.
- Straus, Joseph N. "Music Theory's Therapeutic Imperative and the Tyranny of the Normal". *Music Theory Spectrum*, vol. 43, no. 2, 2021, s. 339-348, DOI: 10.1093/mts/mtaa030.
- Straus, Joseph N. "Musical Modernism and its Disability Aesthetics". *Sex, Identity, Aesthetics: The Work of Tobin Siebers and Disability Studies*, redigeret af Jina B. Kim, Joshua Kupetz, Crystal Yin Lie og Cynthia Wu, University of Michigan Press, 2021, s. 124-140.
- Straus, Joseph N. "Normalizing the Abnormal: Disability in Music and Music Theory". *Journal of the American Musicological Society*, vol. 59, no. 1, 2006, s. 113-184, DOI: 10.1525/jams.2006.59.1.113.
- Viinholt Nielsen, Bendt. *Den ekstatiske outsider: Rued Langgaards liv og musik*. Engstrøm & Sødning, 2010.
- Viinholt Nielsen, Bendt. "Faksimiler". *Rued Langgaard: Klaverstykker 1902-1951*, redigeret af Berit Johansen Yange, Ole Ugilt Jensen og Bendt Viinholt Nielsen, Edition Wilhelm Hansen, 2018, s. 29-41.

- Viinholt Nielsen, Bendt. "Om kompositionerne i dette bind". *Rued Langgaard: Klaverstykker 1902-1951*, redigeret af Berit Johansen Yange, Ole Ugilt Jensen og Bendt Viinholt Nielsen, Edition Wilhelm Hansen, 2018, s. 21-28.
- Viinholt Nielsen, Bendt. *Rued Langgaard*, Danske komponister, bind 18. Multivers, 2023.
- Waeber, Jacqueline. "Searching for the Plot: Charles-Valentin Alkan's 'Souvenirs: Trois morceaux dans le genre pathétique', Op. 15." *Journal of the Royal Musical Association*, vol. 132, no. 1, 2007, s. 60-114, DOI: 10.1093/jrma/fkm005.
- Wallace, Robin. *Hearing Beethoven: A Story of Musical Loss and Discovery*. The University of Chicago Press, 2018.
- Watkins, Holly. "Toward a Post-Humanist Organicism". *Nineteenth-Century Music Review*, vol. 14, no. 1, 2017, s. 93-114, DOI: 10.1017/S1479409816000306.
- Watkins, Holly. *Musical Vitalities: Ventures in a Biotic Aesthetics of Music*. University of Chicago Press, 2018.
- Yust, Jason. "Tonality and Racism". *Journal of Music Theory*, vol. 68, no. 1, 2024, s. 59-88, DOI: 10.1215/00222909-10974705.